

РОЛЬ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах сьогодення зелена економіка слугує системною відповіддю на потрійні виклики – екологічні, соціальні та економічні – й виступає практичним механізмом інтеграції Цілей сталого розвитку (ЦСР) у державну політику та бізнес-моделі. Вона поєднує декарбонізацію, підвищення ресурсоефективності та інклюзивність з інституційними змінами, що забезпечують довгострокову стійкість. У ЄС ці засади інституціалізовані «Європейським зеленим курсом», який задає регуляторну й інвестиційну рамку для кліматично нейтрального зростання та орієнтує державну допомогу, фінансові потоки та промислову політику на «зелені» цілі [1]. Для України, яка переживає масштабні руйнування внаслідок воєнних дій, зелена відбудова є не лише моральним імперативом, а й можливістю здійснити стрибок у бік сучасних «чистих» технологій та підвищення продуктивності, мінімізуючи карбонову залежність у відновленій інфраструктурі [2]. При цьому міжнародні дослідження підкреслюють: зелені інвестиції та політики мають вищі довгострокові мультиплікатори зайнятості та інновацій порівняно з «коричневими» стимулами, водночас прискорюючи досягнення ЦСР [3].

Метою дослідження є формування теоретико-методичних та прикладних засад ролі зеленої економіки як каталізатора трансформаційних процесів реалізації ЦСР, а також визначення пріоритетів «зеленої» відбудови України з урахуванням європейської інтеграції та актуальних обмежень воєнного часу.

Що стосується концептуальних зв'язків «зеленої економіки» та ЦСР, то глобальні розвідки засвідчують, що «зелена економіка» є інструментом реалізації «сталості»: вона репрезентує комплексність ЦСР у набір політик – кліматичну нейтральність, циркулярність ресурсів, чисту енергію, «зелене» фінансування, які можна вимірювати й реалізовувати на регіональному та національному рівнях [4]. Взаємопов'язаність цілей вимагає політичних комбінацій, що мінімізують суперечності між цілями (наприклад, між зростанням та викидами) і підсилюють синергії (між енергоефективністю, зайнятістю та здоров'ям) [5].

Ключові інструменти зеленої трансформації містять у собі такі складові: 1) ринково-орієнтовані – ціноутворення на вуглець, зелена таксономія, екологічні стандарти; 2) інвестиційні – зелені облігації, фонди декарбонізації, підтримка науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; 3) інституційні – регуляторні реформи, прозорість даних, участь громад. Доказова база показує, що «зелені» фінансові пакети (енергоефективність будівель, відновлювана енергетика, чистий транспорт, природоорієнтовані рішення) мають більший довгостроковий фінансовий та інноваційний ефект, ніж традиційні стимули [3]. Комплементарною складовою є циркулярна економіка – переосмислення циклу «сировина–виріб–відходи» через проєктування для повторного використання, ремонтпридатність, перероблення та промисловий симбіоз [6].

Розглядаючи український контекст від воєнного руйнування до зеленої відбудови, зазначимо, що оцінка збитків та потреб у відновленні фіксує значні руйнування енергетичної, транспортної та житлової інфраструктури, які потребують «зеленого» перепроєктування, зокрема переходу до децентралізованої генерації, альтернативної електрифікації споживчих секторів, модернізації систем теплопостачання, цифровізації енергетичних мереж та скорочення ресурсних втрат [2]. Узгодження з європейськими рамками (Європейським зеленим курсом, механізмом коригування викидів вуглецю на кордоні ЄС, Європейською таксономією сталого фінансування) підвищує важливість прискореної декарбонізації промисловості та логістики, розгортання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) та систем енергозберігання, масштабування енергоефективності в приватному секторі та підприємствах, а також розвитку екосистем перероблення матеріалів критичного імпорту. Для уникнення «вуглецевих пасток» доцільно встановлювати мінімальні стандарти енергоефективності в реконструкції, «зелені» критерії державних закупівель і пріоритетність інфраструктур із низьким життєвим циклом викидів.

В умовах післявоєнного відновлення для України критично важливими є прозора проєктна підготовка, узгодження з європейськими нормами та мобілізація приватного капіталу через гарантійні інструменти й змішане фінансування, яке розроблене з метою підтримки прогресу для досягнення ЦСР.

Емпіричні індекси «зеленої економіки» на рівні країн/міст показують, що прогрес найкраще фіксується через композитні панелі показників – викиди, енергоемність, частку ВДЕ, циркулярність матеріалів, «зелені» інвестиції, якість довкілля, зайнятість у «чистих» секторах [4]. З огляду на міжцільові зв'язки ЦСР, важливо відслідковувати як «пакети» індикаторів (наприклад, ЦСР 7, 8, 9, 12, 13), так і побічні ефекти політик у секторах із високою соціальною вразливістю [5].

Важливим чинником зеленої трансформації в Україні є зміцнення людського капіталу, зокрема розвиток нових компетенцій у сферах відновлюваної енергетики, управління відходами, кліматичних фінансів та «зеленої» інженерії. Інтеграція екологічної освіти у всі рівні підготовки, включаючи підвищення кваліфікації державних службовців і фахівців приватного сектору, має стати запорукою стійкої відбудови. Водночас активна участь громад та місцевого самоврядування у впровадженні «зелених» проєктів створює додатковий ефект довіри та сприяє формуванню партнерств між державою, бізнесом і суспільством. Для України це означає необхідність

створення системи інклюзивного управління, де кожна територіальна громада матиме можливість залучатися до процесу відбудови на засадах сталості.

Не менш вагомим є врахування соціального виміру зеленої економіки. Впровадження нових стандартів і технологій має відбуватися паралельно з програмами справедливого переходу, щоб уникнути поглиблення нерівностей між регіонами та секторами. Для післявоєнної України актуальним є створення робочих місць у «зелених» галузях, підтримка малого та середнього бізнесу у впровадженні екологічних інновацій, а також розвиток системи соціального захисту для працівників, що втрачають роботу у «коричневих» секторах. Такий підхід дозволить не лише мінімізувати соціальні ризики, але й забезпечить широку суспільну підтримку процесів трансформації, роблячи зелену економіку не лише інструментом досягнення ЦСР, а й основою відновленої суспільної довіри та європейської інтеграції України.

Крім того, для України стратегічним завданням є формування національної системи «зеленого» фінансування, здатної мобілізувати як внутрішні ресурси, так і міжнародну допомогу. Запровадження прозорих стандартів екологічної звітності, розвиток ринку зелених облігацій та інструментів державно-приватного партнерства дозволять перетворити відбудову на довгострокову інвестиційну можливість. Важливо, щоб ці механізми були спрямовані не лише на великі інфраструктурні проєкти, але й на підтримку інноваційних стартапів, муніципальних ініціатив та місцевих енергетичних кооперативів. Такий підхід створить диверсифіковану фінансову основу для стійкої економіки, зменшить залежність від зовнішнього кредитування та забезпечить прозорість у розподілі коштів.

Отже, зелена економіка забезпечує практичний бік реалізації ЦСР через поєднання регуляторних, інвестиційних і інституційних інструментів, здатних генерувати довгострокові продуктивні ефекти, інновації та зайнятість при одночасному зниженні екологічних ризиків. Для України «зелена» відбудова – це стратегія мінімізації майбутніх витрат на адаптацію й декарбонізацію та шлях до відповідності європейським ринковим правилам (включно з вуглецевим прикордонним коригувальним механізмом), підвищення енергетичної безпеки й стійкості інфраструктури. Пріоритетами мають стати: 1) швидка модернізація систем енергопостачання з децентралізацією та зберіганням; 2) масштабування енергоефективності в житловому фонді та промислових секторах; 3) «зелена» індустріалізація та циркулярні ланцюги вартості; 4) розвиток інструментів «зеленого» фінансування й прозорих індикаторів моніторингу. Такий підхід прискорює досягнення ЦСР і формує основу для конкурентоспроможної, зеленої економіки України в європейському просторі.

Список використаних джерел

1. European Commission. (2019). The European Green Deal (COM(2019) 640 final). Brussels. Retrieved from the Official Journal/eur-lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640>
2. World Bank; Ukraine, Government of; European Union; Nations, United. Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 - December 2023 (English). Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807>
3. Houssam N, Ibrahim DM, Sucharita S, El-Aasar KM, Esily RR, Sethi N. (2023) Assessing the role of green economy on sustainable development in developing countries. Heliyon. 9(6):e17306. doi: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17306>
4. Georgeson, L., Maslin, M., & Poessinouw, M. (2017). The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions. Geography and Environment, 4(1), e00036. <https://doi.org/10.1002/geo2.36>
5. Le Blanc, D. (2015). Towards integration at last? The sustainable development goals as a network of targets. Sustainable Development, 23(3), 176–187. <https://doi.org/10.1002/sd.1582>
6. Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. Resources, Conservation and Recycling, 127, 221–232. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005>